

МИХАЛАКИ ГЕОРГИЕВ
БАБА НЕДКА
ИЗ СТРАШНИТЕ ВРЕМЕНА ПО
НАШЕНСКО\НКОЛЕДЕН
РАЗКАЗ

chitanka.info

Помня я, като че я и сега гледам пред очите си.

Не зная защо, но някои впечатления остават така врязани в ума ми, в душата ми, щото годините ги не зачекват и все ти се струва, като че това беше вчера!

Така също ми се чини, като че беше вчера това, което ще ви разкажа за баба Недка.

Наричаха я всички с умалителното ѝ име Недка вместо Неда, и то затова, защото това име бе ѝ останало още от моминство, когато Недка е играла кършено хоро по игрищата, кога е носила на гърди росни китки, за които са копнели ергените, и кога със своята прочута хубост е омайвала момците в селото, както що това са чинили, па чинят и досега ония лични хубавици моми по селата, на които думат селски „изгори“!

Че баба Недка е била някога една от първите селски изгори, това си личеше по всичко: и по нейния чуден, благ и омаен поглед; и по нейната стройна снага, която и на стари години пак не иска да се превие и да се изгърбави, па и по нейния ред във всичко, до което допира нейната старческа опитна ръка.

Откогато я знаех, все такава си и остана, докато живя. Все бодра, все пъргава, все блага на дума, все прибрана в облеклото си, все смотрена на реч!... Остра реч, опака дума или клетва от нейната уста никой не е чувал. Но и нея никой никога не би се намерил да я нападне, да я оскърби с дума. Каквито бури и вихрове и да настъпят в обикновения живот, тя ще ги посрещне с еднакво хладнокръвие, с каквото посреща човек петъка след четвъртъка или понеделника след неделята. Окото ѝ бе мирно пред това, що хората наричат страх. Дали затова, че е видяла много в своя проживян живот, или затова, че пред най-големия страх тя е остала непобедима и недосегната?...

Всички в къщи я обичахме. Обичахме я, защото беше винаги към нас, към децата, блага, кротка, сърдечна. А почитахме я затова, защото всеки, който я види, без да знае защо, проявява срещу нея една почит, като че да е написано на челото ѝ нещо, което всеки прочита и пред прочетеното се прекланя.

А действително, на челото на баба Недка имаше написано нещо! Това нещо, що бе написано там, се проявяваше в три силни бръчки, които, изпружени паралелно, свиваха отпечатъка на някакво силно страдание от проживяно минало време. Без тези бръчки и без

побелялата като опрана бяла вълна коса баба Недка не би никога личела, че е преминала своята осемдесетгодишна възраст.

А тая бяла коса баба Недка носи на главата си повече от шестдесет години! Тя поседе още когато беше мома на двадесет години!... И побеля само през една нощ!... А за тая страшна нощ баба Недка се сеца всякога, а най-много на бъдни вечер, пред Коледа!...

Пред всяка Коледа, когато се сложи вечерта трапезата на бъдник, украсена с погачите, с орехите, с медена, на тая трапеза никога не се сядаше, докато не доде първа баба Недка да прикади трапезата с темян. А баба Недка винаги ни оставяше да я чакаме... винаги закъсняваше в своята стая, където оставаше заключена.

Веднъж, когато бях още малък, помня, че вечерта на такъв един бъдник от нетърпение, че не можем да я дочакаме, аз се упътих незабелязан към стаята на баба Недка, за да видя какво прави, та се бави. През разсъхналите и разтегнати дъски на заключената от вятъра врата мене ми се метна една ясна светлина, та приклеках от детинско любопитство да видя какво прави в стаята си баба Недка и турнах око на междината от разтегнатите дъски.

Това, което видях, ме прикова от учудване!...

Баба Недка, облечена в една гиздава копринена рокля, както що се обличат ханъмките, с китки на главата и с един голям наниз от жълтици на гърдите, от двата реда рубии, махмудин и други златни пари, стои изправена пред иконата, що бе наместила в малкия иконостас, пред който освен запаленото кандилце горяха още и три воцени свещи, и се кръстеше и молеше толкова горещо, толкова сърдечно, че сълзи капеха от очите ѝ!...

Учуден и слисан от виденото, аз усещах, че правя някакво престъпление, с това мое детинско любопитство, и затова притаено, незабелязано от никого, се прибрах в стаята, където очакваше сложената трапеза, и очаквах заедно с другите къщни появяването на баба Недка.

Когато баба Недка влезна в стаята, където бе наредена трапезата, тя се бе облякла в същата носия, с която си ходеше обикновено, ни китки на челото, ни копринената кадънска рокля, ни скъпия наниз от жълтиците на гърдите ѝ... ни нищо такова, което би могло да ми припомни това, което видях през междините на разтегнатите дъски от вратата на стаята ѝ. Баба Недка си беше същата, все така тиха,

спокойна, блага, изпълнена с добрини, както що си я знаехме и гледахме всеки ден!... Само... само очите ѝ бяха още влажни от сълзите, що бе ронила през време на молитвата си! Тя прихвана кандилницата, от която темянът се вече пушеше, и прикади, както що е ред, трапезата и се наредихме, та насядахме на трапезата, всеки на своето място, кой където си седи всеки ден.

Оттогава в душата ми остана една загадка.

Каква беше тая тайна, която баба Недка криеше в душата си? Защо тъкмо на бъдни вечер баба Недка излизаше от своята стая с влажни очи? Какви са тия кадънски копринени дрехи, тия накити, тия нанизии от жълтици? Какви са?

Това е било отдавна!

Било е още тогава, когато баба Недка е била най-първата, най-хубавата мома в селото. Когато около вратнята на тяхната къща са се навъртвали всички ония ергени, що копнеели за Недкината китка. Ергените се навъртвали дотогава, докато Недка даде на едного от тях своята китка от чело. А тая китка Недка я даде на нейния дядо Върбан, най-личния момък тогава в селото. Щом разбраха ергените, че Недкината китка е дадена веднъж, всички се смириха и престанаха да обикалят Недкината порта.

Всички се смириха, но само един не се смири!

А тоя, що не можеше да се смири, той беше Трифон Панин, един пакостник, един хайта, един непрокопсаник, от когото цяло село патеше и теглеше, но от който никой не смееше нито да се оплаче, а негли да му стори нещо.

Една вечер, малко повечко кефлия, Трифон напусна кръчмата и се упъти към чешмата, където причака Недка с пълни менци на кобилищата, що носеше на рамо.

Причакал-недочакал, Трифон посреща Недка с думите:

— Недке... китката, що си дала на Върбан, ще си я вземеш назад! Тая китка не е за Върбан, а за мене!... На Върбан няма да те оставя, па да знам, че главата ще изгубя!... Планините ще хвана, хайдук ще стана, невидено чудо ще сторя, но на Върбана няма да бъдеш!

Недка го изгледа със своите кротки очи, па му отвърща:

— Ти си си и така хайдук, няма защо тепърва да ходиш по планините, за да се захайдучваш; доста ти е хайдутлукът, що го въртиш по селото!...

Рече му и го отмина така, както се отминава нещо мръсно, когато ти се изпречи на път!...

От тия думи Трифон остана като треснат. Всичката обич, що го караше да лудува покрай Недка, всичко това се преобърна в душата му за един миг на жлъч и отрова... на омраза!...

Омраза грозна, жестока, бясна!...

Недка беше доста отминала, когато Трифон се свести и усети раната, що му отвори Недка на сърцето. Той се затече подир нея, настигна я и й дума:

— За това, що ми рече, ще ти платя така, както никога не си се надявала!

Недка свали от рамо кобилицата с пълните менци, остави своя товар наземи, изправи се пред Трифона, хвана нагръдниците от своя сукман, та ги разтвори и дума:

— На, ела ме убий!

— Да те убия?... йок-йок... не е смъртта моето отмъщение към тебе!... Имам аз друго на ръка, което ще те заболи, което ще усетиш, което ще те измъчва, дордето си жива, а мъртва... мъртва ако си, ти няма да усетиш тая мъка, която аз ще ти нанесе... ха, ха!... Чакай само, ще видиш как ще се каеш!... Чакай!...

Недка изгледа с презрение Трифона след тая закана, плювна и вдигна ръка, та посочи с пръст накъм небето, като думаше:

Те, онзи там, отгору, той ще ме запази и от твоите адски закани, и от злото на дявола, с когото си се сближил, за да вършиш злини и поразии!...

— Ха, ха... чунким бог си няма друга работа, та това му е останало сега да се грижи, тебе да варди!...

— Каквото рече бог, така ще бъде!...

— Не, ще бъде това, що аз ще ти сторя!...

— Ще видим!

— Ще видим!

Няма звяр по-страшен, по-озверен от човека, когато в душата му влезне оня зъл бяс, що се нарича „отмъщение“!... Изпълнен с такъв бяс, човек върви с устрем, подтикнат от злотворство, от жажда за

престъпление, в пропастта на греха, докато не загуби своята душа, обречена на ада!...

Отмъщение?

Та има ли човек, който да не се е мамил от този плод, толкова примамчив за податливата човеческа слаба душа, а същевременно толкова отровен за нея?

О, хора, хора, колко сте силни като съвършени създания и... и при все това колко сте слаби, колко сте жалки, колко сте нещастни!...

Един малък, слаб, един нищожен червей се провре в сърцето ви и вие, вие, най-съвършените божи създания, нямате сила да се възпротивите на разорението, на опустошението, на проядата, която причинява тоя малък червей във вас, във вашите души, във вашите сърца!?!...

Нещастници!...

Нещастници, жалки жертви на греха! Големи риби, уловени с малки въдици!...

* * *

Грозни ридания и писъци, страшни стонове и олелии бяха екнали в ехо — ехото на злото и неволята, — което беше покрило навред нашата хубава, но нещастна страна, толкова пъти измивана с кръвта на своите деца, що е родила, на своите синове, що са падали жертва за нея и... все пак още не е измита, неочистена от ония петна, които ѝ оставиха нейните големци, нейните царе и боляри — ония, които със своите ежби и гонения я докараха в робство!...

След заробването, след многократните пленове и пожари, на които бе обречена тая нещастна страна, като за наказание на тия, които търпяха гаврата от страна на тия, що доведоха робството, съдбата изпрати нови, тежки, грозни, горчиви изпитания!... Тя изпрати страшни орляци, гладни за плен и жадни за кръв, които пропълзяха по нашата земя като змии и гущери гадни, от които човешкото око се ужасяваше, човешката душа трепереше, а човешката уста занемяваше!...

Това бяха еничарите, кабадаалиите и с разни други имена названи зверове, облечени в човешка плът, що бяха наводнили

заселените места на робската рая и със своите обири и зулуми навяваха страх и трепет между тия нещастници, що носеха името „рая“!...

Там, където те се явяваха, там настъпваше ад за раята... ад върху земята на робите!...

Тези от раята, които смогваха да съхранят пред тая напаст своя живот, те загубваха своя имот; а понякога загубваха и едното, и другото! Но най-нещастни бяха ония от женската челяд, що загубваха своята чест, без да могат да я заменят с имота или с живота си!...

Горко на падналия!

.....

Една зимна вечер, когато слънцето бе се скрило вече зад сивите, надвесени, мътни облаци, що покриваха още през деня небето, една група от пет-шест души ездачи, яхнали върху бесни, охранени коне, се отбиха от целия булюк кабадаалии, що останаха да пренощуват в хана на джадето, и се упътиха към селото. Пред тях яздеше един коняник в местна носия, каквато си носеше раята от тоя край, а само главата си беше така завил с гуглата на своя япанджак, че едва ли можеше да го познае някой, който го знае.

Когато коняниците приближиха селото, към което се бяха упътили, предният коняник, с местната носия, що яздеше напред, поспря своя кон да се изравни с другите ездачи и показа им с ръка пътя, в който трябваше да вървят при влизането си в село. Така вървяха вкупом, през два сокака из селото, а това беше предизвикало всеобщия лаеж и вой на селските кучета. Когато скривиха в третия сокак, първият ездач, с местната носия, подкара пак пред другите на няколко крачки своя кон и спря пред една висока порта, зад която се простираше един обширен двор със стари големи дървета, на които клонищата покриваха голяма част от двора. Когато и другите коняници приближиха до тая порта, първият ездач се поклони пред едното от тях, тури ръце рабски на гърди и прошепна:

— Тук!

Ударите от кондаците на пушките, с които се заблъска по портата, разяриха от бяс едрите кучета, които пазеха в двора.

Не се мина дълго време, и портата, в която се блъскаше така силно, се отвори и пред коняниците се показа баба Тотка, Недкината

майка, с която Недка бе останала сама тая вечер в къщи, защото както Недкиният баща, така и четиримата ѝ братя бяха откарани с другите мъже от селото по беглици и ангарии!...

Когато баба Тотка видя какви гости са потропали на нейната порта, тя изтръпна и едвам сможа да промъкне, че мъжете ги нямало в къщи, та не могла да приеме мусафири в къщи.

Без да ѝ отговарят с думи, единият от ездачите хвана дръжката на своя ятаган и в един миг се сложи върху рамото на баба Тотка, която едва ли имаше време да изохка и се простря на земята зад лявата страна на портата.

Мусафирите и неканени навлязоха в двора, привързаха своите коне и нахълтаха без всяко препятствие в пруста на къщата, където край огнището, на което сияеше силна жар, бе сложена една скромна софра с всичко онова, което се реди на една софра на бъдник! От кандилницата, що бе на софрата, още се пушеше димът от темяна, с който е била прекадена софрата.

Само един от пристигналите мусафири не влезна в къщи, а остана затулен зад дънера на една круша, що бе разклонила своите клонища току до самите прозорци от къщата.

Тоя скрит „мусафирин“ беше Трифон Панин.

Той доведе Дели Мустафа Карабегов, предводителя на булюка кабадаалии, на когото бе обещал моминството на най-хубавата мома в селото като жертва на скотските походи на този делия!

С това Трифон Панин изпълваше своята закана на Недка... Той си отмъстяваше така грозно, така низко, както що може вече да си отмъстява един звяр с такава гадна душа, каквато носеше Трифон!...

За да тържествува, за да се наслаждава до сита на своята мъст, Трифон се бе скрил близо до прозорците, за да наблюдава мръсния акт на своето престъпление и да се наслаждава на мъките и изтезанията, на които подлагаше с това свое престъпление жертвата, що бе обрекъл на отмъщението си!...

Когато Дели Мустафа видя, озарена от силната жар на огнището, пребледнялата Недка, на която гърдите тупкаха, както що тупкат гърдите на яребицата, захапана за крилото от някое ловджийско куче, той остана изненадан от хубостта ѝ, от нейната стройност, от нейната нежност!...

Мрачният поглед на кръвника се замени с една гнусна усмивка, що се изкриви на устните му. Той приглади машинално своите рунтави мустаки, поповдигна над чело своята чалма, като човек, който проявява своето разположение, и като подмита гадно със своето дясно око, тон пружи ръка, та улови Недка за рамото и я поведе към усамотената стая, на която прозорците гледаха към разклонената круша!

Недка вървеше така покорно, така мирно, както що върви самò, мирно и покорно, птичето право към устата на големите змии, които са били омаяли предварително със своя змийски поглед своята жертва!...

В усамотената стая беше тъмно и затова Дели Мустафа заповяда на своите хора, що бяха край огнището, да му донесат свещ и дисагите от секселата, която водеше със себе си. Из донесените дисаги Дели Мустафа извади една хубава копринена рокля, един голям низ с желтици и други накити, с които по онова време делиите обличаха и накитваха предварително хубавата женска челяд, що приготвяха за своя жертва. Когато напущаха къщата на жертвата, те си прибираха своите скъпоценности, за да им послужат пак при удобен случай.

По заповед на Дели Мустафа Недка се облече в тая скъпоценна премяна, накити се с големия низ от желтици и така накитена и пременена, Недка беше толкова хубава, щото омая кръвника. Той заповяда да му донесат ракия, която даде на Недка да му налива и да му поднася. Пленен от хубостта на Недка и омаян от ракията, която ни повече, и унесен от своя кеф, Дели Мустафа кроеше в ума си план как да отведе хубавата Недка в своя харем и да я потурчи.

Докато Дели Мустафа се поддаваше на своите блянове как ще украси своя харем с такъв един бисер, какъвто беше Недка, тя пододе малко на себе си, схвана своето отчаяно положение и разбра, че никаква помощ отникъде не може да очаква за своето спасение освен... освен от бога, който трябва чудо да стори, за да я спаси.

Тя вдигна очи към иконицката, що бе закрепена на стената, и с една силна вяра се помоли:

„Исусе благий, сине божий, ти, който си дошъл на земята, за да спасиш человечеството, днес, на светлия празник на твоето рождение, направи чудо, господи, и спаси ме от пропастта, която е зинала да погълне моята чест, или... или ми прати внезапна смърт, за да не бъда

жива да дочакам и да гледам как пропадта, що е зинала пред мене, ме поглъща!...“

Тая нейна молитва трая само няколко момента, но Недка усети едно облекчение на сърцето си, една вяра, че чудото ще стане и че тя ще бъде спасена. Тази нейна вяра ѝ възвърна самообладанието и тя завладя своя ум и своето съзнание.

В това нейно окопитване полупияният кръвник рипна от мястото си, където седеше, доближи се до Недка, сегна с ръка да я залови и да я обладае и... и още малко, и Недка щеше да бъде загубена, но...

Но чудото стана!

Няколко силни гърмежа, които се чува откъм огнището, дойдоха така изненадано, щото Дели Мустафа помисли, че е нападнат, и затова ритна с крак един от прозорците, та изскокна на двора, откъдето подвижна на своите хора да обяхнат конете си и да бягат заедно с него. Тъкмо що бе се хвърлил върху седлото на своя кон, Трифон Панин изпъкна изненадано из тъмнината и се спря пред Дели Мустафа с намерение да го успокои. Дели Мустафа, мислейки, че това е някой от тия, що са го нападнали изненадано и сега иде да му препречи пътя, изважда изведнъж из своя кобур пищова и го изпразва в гърдите на Трифона. Гърмежът, падането на застреляния Трифон, както и уплахата на Дели Мустафа слисаха неговите хора, които, като не можеха да разберат опасността откъде е дошла, та е принудила на бягство техния господар, те се затекоха към своите коне и полетяха, препускайки, да избягат от това място, където техният господар е бил угрозен от опасност!...

Недка остана втори път в изненада. Тя остана дълго време като вкаменена, без да може да си даде отчет какво се е случило!

Тя знаеше само едно, че чудото, за което толкова от сърце се молеше на спасителя, че това чудо стана, но повече нищо не разбираше!

По едно време се погледна и се сети, че има на себе си премяна, която не беше нейната. Тя се преоблече и скри както копринената дреха, така и другия накит в същите дисаги, откъдето кръвникът ги беше извадил и които при бягането бяха забравени!

Още слисана от всичко това, което премина като някоя буря, тя чу, че вратата от пруста скръцнаха и едни треповни стъпки се чува откъм огнището. Недка отвори вратата и видя своята майка, която

едвам пристъпяше, окървавена и бледна, след като се е свестила от припадъка при раняването и с ятагана.

Двете жени, майката и дъщерята, гледаха една на друга със своите просълзени очи, като да искаха да прочетат от сълзите си това, що скриват душите им!

— Как? Ти си ранена, мамо? — запита Недка и се впусна да прегърне своята окървавена майка.

Баба Тотка прегърна дъщеря си и й дума:

— Моята рана не е опасна, тя ще заздравее лесно, но ти...? Какво стана?...

— Чудо стана, мамо, цяло чудо — отвърна Недка и разказа на майка си това, което стана...

Когато баба Тотка разбра как е било спасено чедото ѝ от пропастта, над която е била увиснала, нови сълзи оросиха нейните старчески очи и тя се обърна към иконката, що висеше на стената, прекръсти се със страхопочитание и отдаде своята хвала на оня, който има своята грижа за всички, що имат вяра в него.

При обясненията помежду си и майката, и дъщерята оставаха в недоумение за едно произшествие като това, що стана с чудесното спасение на Недка...

Как стана това чудо?...

Откъде додоха тия гърмежи, които изплашиха кръвника Дели Мустафа да избяга?

Жив човек нито от техните не е дошел, нито от комшиите не се мярна!... Кои бяха тия, що гърмяха!

Откъде доде това чудо?...

Отговорът на тая чудна загадка скоро биде разгадан.

Като прегледваха около огнището, в което жарта беше вече полузагаснала, те намериха няколко опечени яйца, отхвъркнали от жеравата и разпукнати!

Хората на Дели Мустафа били заровили десетина яйца, в жеравата, за да си приготвят вечеря, които от усилената топлина изпукали и отхвъркнали от жеравата! Пукотът от яйцата е бил взет от Дели Мустафа за гърмеж на нападатели и... когато има нещо да стане, оно става така, както бог иска!...

На утрешния ден след този бѣдни вечер хубавата Недка стана от леглото си с побеляла коса!

Оттогава баба Недка посреща и изпраща всеки бѣдни вечер все така, както я гледах през междините на разсѣхналите дѣски от вратите на нейната стая.

Баба Недка е вече отдавна покойница, но споменът за нейния бѣдни вечер се обновява всяка година между нейните внуци и правнуци, които я споменуват пред всяка Коледа.

Бог да я прости.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.